N°. 78.

DE GRONDWET.

1853.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van 1 tot 5 regels . . . . f 1.00.
Voor elken regel meer . . . . » 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.

DONDERDAG 25 AUGUSTUS.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:
JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . f 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . » 5.00.

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indie:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen, per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het abonnement f 60, Ned. Cour.

ZUID-HOLLAND 1½ C.

Vogue la galère.

[illegible] het Ministerie, dat de Tweede Kamer eene wet doet aannemen; het is de Tweede Kamer der Staten-Generaal, die van de eerste tot de laatste letter aan het Ministerie DONKER-VAN-HALL eene wet leert maken.

Tot heden zijn van de »wet« vier artikelen aangenomen. De eerste drie zijn, door hetgeen de Minister van Justitie heeft gelieven te noemen: *de filtratie der Kamer*, onherkenbaar geworden. Het vierde artikel werd bij hamerslag aangenomen; want zelfs de Heer WINTGENS scheen het beneden zijne waardigheid te achten, om door een citaat het nut en de niet-bespottelijkheid van dat wets-artikel te betoogen. Het is namelijk dát artikel, waarbij voor eens en voor altijd aan Ds. TER HAAR wordt gezegd, dat, wanneer hij zich dominé van eene gemeente noemt, hij daarom zich niet mag inbeelden, dat hij het regt zou hebben, om bij den staf der schutterij van die gemeente als tamboer-majoor te fungeren.

Bijtender satyre kon de »welgezinde« Kamer wel niet uitdenken, dan door art. 4 voor rekening te laten van het »de eer des vaderlands zoo uitstekend handhavende« Ministerie DONKER-VAN-HALL, en al de overige artikelen ten onderste boven te keeren.

Waarschijnlijk zal dit het geval ook zijn, met de artikelen, waarin het klokkengelui en het dragen van het geestelijk gewaad wordt aan banden gelegd, en wanneer [illegible] de wet in werking zal zijn getreden, met welk een regtvaardigen hoogmoed zullen dan de Heeren VAN HALL en DONKER CURTIUS kunnen neêrzien op het »monument«, dat *zij* »ter eeuwige gedachtenisse« in de geschiedenis van ons vaderland zullen hebben opgerigt.

Maar wij willen den geheelen inhoud der toekomstige wet niet vooruitloopen. Onze bedoeling is voor heden slechts, om, door één enkel voorbeeld, onder zoo velen, aan te toonen, op wat jammerlijke wijs het Ministerie zijne luid verkondigde beginselen loslaat, en hoe het alles prijs geeft wat het zoo wanhopig heeft vastgehouden, ten einde toch maar eene »wet« te verkrijgen, en vooral niet de tien anti-revolutionnaire heeren voor het hoofd te stooten, wier stemmen op dit oogenblik Nederland regeren.

Art. 2 luidde oorspronkelijk: »Vreemdelingen worden »tot het bedienen van de openbare godsdienst niet toe»gelaten, dan na daartoe Onze goedkeuring te hebben »verkregen.« De regel was dus, dat een vreemdeling zelfs niet een enkel maal als prediker bijv. mogt optreden, zonder 's Konings verlof. Het Ministerie DONKER-VAN-HALL hechtte veel, zeer veel aan deze bepaling: zij maakte er een *hoofdbeginsel* van. Immers in de Mem. van Toelichting schreef dat Ministerie: »Vreemdelingen, »hier gewoonlijk zonder betrekking, zonder belang en »zonder Nederlandsch gevoel, kunnen *niet zonder* »*gevaar* toegelaten worden om openbaar van een bijna »onschendbaar standpunt het woord te voeren.«

De Kamer had tegen deze bepaling gewigtige bedenkingen; maar het Ministerie bleef volharden: schreef in het gewijzigde ontwerp *hetzelfde artikel* over, en voegde tot reden van dit vasthouden er bij: »De Regering heeft gemeend dit artikel *onveranderd te moeten behouden*. Om den vreemde gelijk te stellen met de Nederlanders, bedienaren van de godsdienst, vordert de »*voorzigtigheid*« de toestemming van het gezag, dat *verpligt is voor orde en rust te waken.*«

Sedert heeft dus het Ministerie DONKER-VAN-HALL vastgehouden aan een stellig beginsel, dat de »*voorzigtigheid*« verbiedt, dat »*zonder gevaar*« niet kan worden toegelaten, dat een vreemdeling, al is 't ook slechts éénmaal, optrede als geestelijke zonder 's Konings toestemming. Tot zoo ver is dus het ministerie op dat punt consequent gebleven.

Maar nu komt de anti-revolutionnaire heer ELOUT VAN SOETERWOUDE en stelt voor, om dat beginsel te *schrappen* uit de wet, en daarvoor in de plaats te stellen: »*Vreemdelingen behoeven geene kerkelijke bediening dan na daartoe Onze toestemming te hebben verkregen.*« De regel werd dus gegeven: *elk* vreemdeling mag, *zonder verlof*, *spreken* hij *wil* en *wat* hij wil preêken en de godsdienst bedienen; alleen dan wanneer hij eene *vaste* bediening zal aanvaarden, zal hij 's Konings toestemming behoeven.

Wat doet nu het Ministerie? Bestrijdt het dit anti-revolutionnaire amendement, door aan te toonen, dat, door het aannemen daarvan, alsdan de »*voorzigtigheid*« zou worden uit het oog verloren; het »*gevaar*« zou geboren zijn; en het Ministerie niet meer zou kunnen voldoen aan zijn »*pligt*, *om voor orde en rust te waken?*« Neen!

Of verklaart het Ministerie welligt, dat het zijn beginsel *loslaat*, omdat het *nu* is overtuigd geworden, dat het beginsel van de anti-revolutie beter is dan dat van het Ministerie? Nog minder!

De Minister van Justitie blijft, gister, bij de discussie volhouden, en het door vele voorbeelden ophelderen, dat het »*gevaarlijk is voor de orde en rust in den lande*«, om zonder 's Konings toestemming te veroorloven dat een vreemdeling, al is het ook één enkele maal, optrede als bedienaar der godsdienst. De minister van Justitie blijft aantoonen, hoe de verpligting des vreemdelings, om getrouw te zijn aan de wetten *zijns* lands en aan *zijn* souverein, strijd kan doen ontstaan tusschen de belangen van *ons* land. De minister van Justitie blijft er op wijzen, hoe des vreemdelings belangen zelfs [illegible] land; hoe een vreemdeling »*allergevaarlijkst*« kan worden, wanneer men hem »*zonder verlof*« toeliet in het openbaar te spreken. En — let wel! — na aldus het noodzakelijke, het voor de *rust*, de *orde* en de *veiligheid* des lands gebiedende te hebben aangetoond van het beginsel van het Ministerie, *dat zonder verlof geen vreemdeling, zelfs niet één enkele maal zal mogen optreden als bedienaar der godsdienst*.... verklaart de Minister van Justitie, dat hij »*zich geene partij zal stellen*« voor de redactie der Regering, dat hij GEEN BEZWAAR HEEFT *tegen* het amendement van den Heer ELOUT VAN SOETERWOUDE!!

Dat amendement werd dan ook aangenomen; ten gevolge waarvan is vastgesteld, *dat ieder vreemdeling* ZONDER VERLOF de openbare godsdienst *zal mogen bedienen*, *zal mogen preêken wat hij wil*, mits geene vaste betrekking aanvaardende!

Sedert maanden houdt dus de Regering vol, dat zoodanig regt »*gevaarlijk*« is voor de orde en rust van het land; dat daardoor de Regering buiten staat zal zijn, om haar »*pligt*«, ten aanzien van de »*handhaving*« van de orde en rust, te vervullen. Dat wordt door de Regering met zoo vele woorden nog vastgehouden in het eigen oogenblik, dat zij verklaart *geen bezwaar te hebben* tegen een voorstel, dat juist strekt, OM DE ERKENNING VAN DIT »GEVAARLIJKE« REGT IN DE WET TE BRENGEN!

Meer doorslaand bewijs is niet te eischen van de *stelselloosheid*, waarmeê de Regering te werk gaat; van de *afhankelijkheid*, waarin zij staat tegenover de anti-revolutionnairen, die haar dwingt zelfs een beginsel op te geven, waarvan de handhaving »gebiedend wordt gevorderd« voor de *orde en rust van het Vaderland!!* Wij weten niet, wie meer is te beklagen, de Natie, die van zoodanige Regering de regeling harer toekomst moet wachten, of de Regering, die op dusdanige wijs ten speelbal strekt van de grillige luimen van een »aaneengesloten getal« van *tien* anti-revolutionnaire stemmetjes.

Om de »wet« er door te halen, om toch maar de tien stemmen der Groenianen niet te verliezen, stemt het Ministerie er in toe, dat in die »wet« eene bepaling worde geschreven, welke het sedert maanden en nog vijf minuten vóór de stemming verklaard heeft te zijn »*gevaarlijk*«, en het buiten staat te stellen, »*om te waken voor de orde en rust in het land!*«

Dat is een voorbeeld van dingen, van loven, van bieden en transigeren met »de dierbaarste belangen des lands«, dat de kroon zet op het regeringsbeginsel van den Heer VAN HALL: »*Elke regering is niets dan transactie!*«

Met hoeveel *kennis van zaken* de belangen der Roomsch-Catholijken in het kabinet zijn »vertegenwoordigd« en »verdedigd« bij de wet, die, blijkens de discussiën, het R. C. kerkgenootschap bijkans uitsluitend op het oog heeft, is o. a. gebleken in de zitting van Maandag 22 Augustus.

De Heer JESPERS vroeg: »*Nu wensch ik door de* »*Regering bepaaldelijk te worden onderrigt*, *wat zij ver*»*staat door bepalingen*, *welke de medewerking van den* »*Staat vereischen.*«

De Heer VAN WINTERSHOVEN: »*Ik zou nu bij deze* »*gelegenheid wenschen van den heer Minister*, *belast met* »*de portefeuille van de R. C. eeredienst*, *die hier aan*»*wezig is*, *te vernemen*, *welke bepalingen*, *waarbij de* »*medewerking van het Staatsgezag vereischt wordt*, *der* »*Regering aanleiding hebben gegeven*, *om de wenschelijk*»*heid te doen geboren worden*, *van het voordragen der* »*3de al. van art. 1.*«

De Heer STRENS: »*Ik hoop*, *dat de Minister*, *die* »*thans belast is met de zaken voor de R. C. eeredienst*, »*en die het goedgevonden heeft dat deze wet worde be*»*handeld in de afwezendheid van den titularis*, *genoeg* »*bekend zal zijn met al hetgeen onder anderen het R. C.* »*kerkgenootschap betreft*, *om volledige inlichtingen aan* »*de Kamer te geven. Het zou mij aangenaam zijn*, *wan*»*neer hij hieromtrent aan zijn* PLIGT *kon voldoen.*«

De Heer THORBECKE: »*Wie of wat beslist of de* »*medewerking wordt vereischt? En ook om daarover in*»*lichting te erlangen*, *wenschte ik*, *dat de Minister* »*voorbeelden had bijgebragt*, *waaruit een besluit*, *ten* »*aanzien van den algemeenen aard der bepalingen*, *die* »*medewerking vereischen*, *kon worden afgeleid.*«

De Heer VAN HALL, tijdelijk belast met het beheer der Zaken voor de R. C. Eeredienst, heeft...... GEZWEGEN!

Kan het, na zulk eene blijkbare onkunde van- en minachting voor de behoeften en belangen van het R. C. kerkgenootschap, nog verwondering baren, wanneer men den Heer STORM hoort verklaren: »*Maar is mijn* »*stem*, *zoo als ik zeer wel gevoel*, *niet vermogend*, *regt* »*te doen eerbiedigen*, *welnu*, *ik protesteer dan tegen* »*dezen dwang*; *ik schrijf mijn protest in naam der* »*Katholijken van Nederland op de wanden van deze* »*zaal*, *in letteren*, *die den Ministers vroeg of laat* — »*ik geloof weldra* — *nog wel eens zullen in het oog* »*springen.*«?

Dat de *Eerste Kamer* al de gewigtige gevolgen moge inzien, die zullen kunnen voortvloeijen uit de overtiging onzer R. C. landgenooten, dat blijkens dit zwijgen hunne dierbaarste belangen bij de Regering *niet* gekend, *niet* verdedigd zijn geworden!

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

ZITTING VAN WOENSDAG, 24 AUGUSTUS.

De Heer STRENS was de eerste, die bij de hervatting der discussiën over art. 5, het woord vroeg. Volgens hem lag in dit art. opgesloten de belemmering van vrijheid van godsdienst; want men mogt niet vergeten, dat die vrijheid volgens de Grondwet, *volkomen* moest zijn. En nu werd de instelling der bisdommen aan de willekeur der Regering overgelaten, hetgeen in de wetgeving van geen land eenig voorbeeld had; zelfs de geliefkoosde wet van Germinal [illegible] beval, dat de bisschoppen zouden moeten wonen in hun bisdom. De Spr. vroeg teregt, wat men er van denken zou, indien men bepaalde, dat een commissaris des Konings of een president van een geregtshof niet zou mogen wonen in de provincie, waarover hij bevel voert, of waar hij het geregtshof presideert? De desbetreffende bepaling in art. 5 was dus niet alleen belemmerd voor de vrijheid van gods-

dienst, maar verried eene bespottelijke kleingeestigheid. Een ander bezwaar des Spr. was de retroactiviteit van het artikel. Spr. toonde vooreerst aan, dat het tegenwoordig Ministerie onverbindend verklaarde hetgeen, *met uitdrukkelijke toestemming des Konings*, in wederzijdsche nota's door een vorig gouvernement was overeengekomen: als dat waar was, Spr. zou zich *schamen* Nederlander te zijn. Maar eene *strafwet* mogt nimmer, in geen geval, terugwerkende kracht hebben; ook uit het oogpunt van *eerlijkheid* was zoodanige bepaling ongehoord. Zelfs indien men alles toegaf, zelfs indien men de wet van Germinal verbindbaar achtte, dan nog was het duidelijk, dat zelfs op dit oogenblik geene bepaling bestond, die verbood dat de bisschoppen zich vestigden in de hoofdplaats van hunne bisdommen; en dus, wanneer men thans art. 5 wilde aannemen, dan schond men een algemeen beginsel van *wetgeving* en *eerlijkheid*, dat door alle beschaafde volken der aarde wordt geëerbiedigd.

De MINISTER VAN JUSTITIE verdedigde het art. en zette op den voorgrond, dat de wet eene directe *erkenning* en *ontkenning* overbodig maakte; want de wet vergunde de aanneming van titulaturen naar believen. De minister ontkende, dat de wet aan de Regering het regt toekende, om goed te keuren het kerkelijk gebied; want ware dit het geval, dan zou de Regering ook het regt tot afkeuring moeten hebben, en dat regt bezat zij niet. Onder *vestigingsplaats* werd geenszins *woonplaats* verstaan, maar alleen vestigingsplaats als bisdom: *de bisschoppelijke zetel.* (Al heel bevredigend voor het geschokte »nationaal gevoel«. Derhalve zal de aartsbisschop bijv. domicilium kiezen in *Vlagtwedde*, maar jaar in jaar uit blijven logeren te UTRECHT, en daar de minister heeft verklaard, dat men niemand kon verbieden te doen wat hij wilde in de plaats waar hij zich bevindt, zal de logerende aartsbisschop van Utrecht, *te Utrecht* al zijne geestelijke handelingen verrigten! Waarlijk, zal het »geschokte nationaal gevoel« nu *nog* niet inzien, dat men het op eene onovertrefbare mystificatie heeft toegelegd?)

Wat de retroactiviteit betrof, de Minister kon die niet zien in het art. Het kerkgenootschap wijst de vestigingsplaats aan en de Koning keurt die plaats alléén goed; maar wijst geene andere plaats aan. (Deze redenering was onbegrijpelijk; want als de Koning nu eens *niet* goedkeurde, en het Kerkgenootschap verklaarde in zijn belang, geene andere plaats te kunnen aanwijzen, wat zou er *dan* moeten gebeuren?) De Min. verklaarde overigens nu reeds, dat de Regering *»geenerlei bezwaar had tegen de vestigingsplaatsen, al»waar de Bisschoppen zich op dit oogenblik bevonden.«* Het geheele art. strekte slechts, om alle ergernis voor te komen; want het was boven allen twijfel verheven, dat wat den een stichtte den ander ergerde, en dat was de pligt der Regering om die ergernis voor te komen, vooral nu het gold «*de ergernis van een zeer aanzienlijk deel der inwoners van het land.*» En om een TREFFEND voorbeeld te geven, dat de Regering GELIJKHEID daarin betrachtte, verhaalde de Minister, hoe hij «Mr. [illegible] Donker Curtius het bevel had gegeven om *aanplakbiljetten*, die ergernis gaven aan de R. C., te doen afscheuren!» Na eene pathetische schildering van de »regtmatigheid« van het »geschokte nationale gevoel« der *Kern van de Natie*, verklaarde de Min. dat alzoo art. 5 gebiedend noodzakelijk was. Rome zelf had de Min. hier vóór zich, daar Rome het voorzigtig had geoordeeld, om den aartsbisschop nog niet te *Utrecht*, en den bisschop nog niet te Haarlem te doen wonen. Er was hier dus geene sprake van willekeur, te minder, nu de Koning door de wetgevende magt de regelen deed stellen waarnaar de regering dit punt zou beslissen. Op het geweten van elk der leden meende de Min. dan ook te moeten drukken de verantwoordelijkheid, wanneer aan den Koning deze regelen zouden worden onthouden.

De bewering, dat men hen slechts moest tegengaan, die zich verzetten tegen de wettige vestiging van een kerkgenootschap, ontsproot slechts, naar des Min. bewering, uit het brein van hen, die een geheel nieuw staatsgebouw wilden optrekken; maar kon niet zijn de taal eener Regering, die de maatschappij moest nemen zoo als zij was en de menschen zoo als zij zijn. Onmogelijk toch was het, met eene gewapende magt den aartsbisschop van Utrecht te Utrecht te gaan installeren? Maar de Minister vergeet de keerzijde: dat de Regering namelijk nu genoodzaakt kan worden, met eene gewapende magt den aartsbisschop van Utrecht te Utrecht te weeren, en dat het Ministerie alzoo *betuigt* te zijn een Ministerie, dat niet vraagt: *»Waar is het regt?«* maar zelfs hem die onregt heeft helpt, als deze slechts is *»een zeer aanzienlijk deel van de inwoners.«* De Minist. besloot met te verklaren, dat het ontwerp was regtvaardig, als zijnde *gelijk* voor allen (maar de Minister sprak *alleen* en *uitsluitend* van de BISSCHOPPEN!!), en dat het ontwerp geene terugwerkende kracht bezat. De Minist. meende, dat als de wetgever bepalen kan, dat de wet *niet* zal terugwerken, de wetgever ook kan bepalen, dat de wet *wel* zal terugwerken. Daaromtrent bestonden zelfs voorbeelden in ons land; de Min. zou ze echter niet aanhalen, want hij behoefde ze niet, daar hier het geval niet bestond. Het artikel 5 schepte geen regt; maar bevestigde slechts een regt, want de aanwijzing is geoorloofd, en de Koning kon toch eerst *na* de aanwijzing goed- of afkeuren. Daarom werkte de wet niet achteruit; zij maakte geene daad ongedaan, ('t geen trouwens onmogelijk was,) maar zij belet de continuatie, de gevolgen eener daad zonder goedkeuring des konings. Dit kon, dit mogt de wetgever doen; want naar de meening des Min. gebeurde dit dagelijks.

Ten aanzien van de bewering, dat men door dit art. verkregen regten schond, omdat men, eene gesloten overeenkomst brak, meende de Min., dat *hij* buiten staat was een wetsartikel van kwade trouw voor te stellen en te verdedigen, maar verklaarde dat nergens was overeengekomen dat Rome bisschoppelijke zetels zou kunnen instellen, waar het verkoos. De vrijheid van organisatie, die aan Rome gegeven was, sloot niet in, dat men al wat Rome georganiseerd had moest goedkeuren.

De heer ELOUT VAN SOETERWOUDE verdedigde ook nog na den Minister het art. 5, onder de leus van de *Fakkel*, die met groote letters boven dat »christelijk verdraagzame« blaadje staat gedrukt. Wij ontslaan onze lezers van de verveling, om deze voortzetting der rede van MADIAÏS-kampvechter te moeten doorworstelen. De heer DE KEMPENAER had zoo gaarne dat zachtzinnige artikeltje verdedigd, maar het was onmogelijk, om den heer DONKER het te verbeteren, nadat hij »veertien jaren achtereen« had leeren inzien, dat wat de heer DONKER zeî, altijd een Evangelie was. — De heer GROEN VAN PRINSTERER verdedigde almede dit art. 5, en om daartoe te geraken, wenschte de Spr., uit eene breedvoerige beschouwing van hetgeen de vorige Regering had verrigt ten aanzien van de *reserves*, van de *armenwet* en de *gemeentewet*, te verklaren, waarom men nu zich mogt veroorloven zich te mengen in hetgeen tot het kerkelijke gebied uitsluitend behoort. De VOORZITTER meende evenwel, dat dit betoog minder geacht kon worden in de orde te zijn, en de heer GROEN was, na herhaalde aanmaning, verpligt zich, gelijk de heer ELOUT, aanmerkelijk te bekorten. De heer GROEN verklaarde dan op te komen tegen het stelsel van den Minister van Justitie, dat het de roeping der Regering zou zijn, om de *ergernis* te voorkomen van *den sterkste;* maar dat, wanneer hij het art. aannam, zulks was omdat hij wilde handhaven het regt van den Staat tegenover een inbreuk, gemaakt door eene partij op dat regt.

De heer VAN NISPEN in eene wederlegging tredende van de heeren GROEN en Ministers van Buitenlandsche Zaken en Justitie, verklaarde onder anderen dat de laatstgenoemde alles behalve de R. C. had gerustgesteld, door te verzekeren, dat de Bisschoppen konden blijven waar zij *thans* waren. Dat kon de R. C. niet bevredigen, en hij verlangde dat de minister zich daaromtrent juister zou uitdrukken. Met overredingskracht en waardigheid schetste de Spr. de handelingen van het Ministerie, waardoor al wat met goedvinden des Konings was verrigt, werd voor nietig verklaard, ten gevolge waarvan zelfs het buitenland Nederland zou beschuldigen van kwade trouw. De heer VAN AKERLAKEN, die reeds gister had verklaard groote bezwaren te hebben tegen art. 5, bepaaldelijk wat de retroactiviteit betrof, meende ook nu nog van zijne overtuiging ten deze niet te zijn teruggekomen, en vooral niet te gouteren de lessen, die de heer VAN RAPPARD gemeend had uit het *Romeinsche regt* te moeten voorlezen; want dat het hier geene romeinsche wet gold, maar eene Nederlandsche. Hij zou dan ook stemmen tegen het artikel.

De heer THORBECKE trad in eene wederlegging van enkele punten aangevoerd door den Minister van Justitie, om aan te toonen dat die Minister den stand van zaken, met betrekking tot hetgeen zou zijn besloten en overeengekomen door het vorig gouvernement, verkeerdelijk had voorgesteld; want dat dit Gouvernement zich geenszins had overgeleverd aan Rome, maar daarentegen wel degelijk had voorwaarden gesteld.

De beraadslaging als nu gesloten zijnde, werd over art. 5 gestemd, dat met 40 tegen 28 stemmen werd *aangenomen.*

Tegen stemden de Heeren: van Bosse, Dommer, Jespers, van Eck, Luyben, Strens, Lom de Berg, Reinders, Hengst, Storm van 's Gravesande, Ten Cate, van Nispen, Beens, Wintershoven, Meeussen, Sloet, de Poorter, de Man, Westerhoff, Thorbecke, Hugenholtz, Akerlaken, van den Heuvel, Bots, van der Veen, Zylker en van Hoëvell.

Het art. 5, onveranderd aangenomen, luidt als volgt:

»Synodale vergaderingen en hoofden, die kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen, behoeven onze goedkeuring op de plaats van vestiging.

»Voor zooveel deze goedkeuring bij de afkondiging dezer wet nog niet is verleend, wordt, na met hen gehouden overleg, door Ons, den raad van State gehoord, over de geschiktheid der aangewezene vestigingsplaats uitspraak gedaan.

»Alleen in het belang der openbare orde en rust en bij een met redenen omkleed en openbaar gemaakt besluit kan eene aangewezen vestigingsplaats als zoodanig door Ons ongeschikt worden verklaard.»

Art. 6 lokte een paar opmerkingen uit van den heer VAN LIJNDEN, betreffende de kleeding van nonnen en monniken, en vooral ten aanzien van de begeleiding door militairen van processiën. De spr. betwijfelde, dat die begeleiding strekte om orde en rust te behouden, want de militairen behoorden in groot tenue gekleed te zijn. Voor zoover de militairen protestantsch waren, protesteerde de Spr. tegen dit gebruik, en hij vond het in het algemeen ongepast, dat militairen van het Nederlandsch leger gebruikt werden tot opluistering van de feesten van een der bestaande kerkgenootschappen. — De MINISTER VAN OORLOG antwoordde daarop, dat die gewoonte berustte op een Koninklijk besluit van 11 Nov. 1819, wat betreft eene enkele jaarlijksche plegtigheid; maar dat overigens aan de bevelvoerders is de bevoegdheid gegeven, om, voor zoover orde en rust het noodig maken, steeds eene militaire begeleiding te geven. — De MINISTER VAN JUSTITIE antwoordde denzelfden heer, dat onder art. 6, naar zijne meening, *de kloostergewaden niet waren begrepen;* en wat zijne vragen betrof over de nadere regeling van de kloosters, de Min. kon daarop niet antwoorden, want daartoe had hij zich niet voorbereid.

De heer DE POORTER vroeg, of, bij de behandeling van art. 6 het niet raadzaam was, om te bepalen, hoe de Bloomers zich mogten kleeden, hoe de Quakers, hoe de aansprekers en lijkbidders, en eindelijk of de Nederlandsch wetgever niet behoorde vast te stellen een *mode-journa* waarnaar het voortaan geoorloofd zou zijn »in het klassie land der vrijheid« te mogen gekleed gaan! — De heer VAN HEIDEN REINESTEIN achtte het art. voor willekeurige to passing vatbaar; want er zou altijd veel quaestie ontstaa over de vraag, wat al of niet tot het verbodene gewaa zou behooren?

Art. 6 wordt alsnu met 41 tegen 27 stemmen AANGENOMEN. Het artikel luidt aldus:

«*De bedienaren der openbare godsdienst dragen h*
«*gewaad voor kerkelijke plegtigheden of bij de uitoef*
«*ning van de openbare godsdienst in hun kerkgenootsch*
«*gebruikelijk, niet dan binnen gebouwen en beslot*
«*plaatsen, of dáár waar de openbare godsdienstoefening*
«*naar het 2de lid van art.* 167 *der Grondwet, is toeg*
«*laten.*»

Bij art. 7 onderwierp de heer VAN GOLTSTEIN eene be denking aan de Regering, daarop nederkomende, of he niet billijk ware, om den afstand, in dat artikel bepaald te beperken tot 100 ellen. De *Minister van Justitie* ver klaarde, dat die beperking van den afstand zeer gevaarlij kon zijn, hetgeen ook was gebleken uit een gehouden o derzoek van deskundigen; en dit werd beaamd door de heer GODEFROI, die aanvoerde, dat thans juist op het eilan Urk een geschil bestaan had, omdat men niet binnen den a stand van 100 ellen eene tweede hervormde kerk wilde ge bouwd hebben. De heer VAN GOLTSTEIN stelde zich met de inlichtingen te vreden.

Art. 7 werd met 44 tegen 24 stemmen AANGENOMEN. D artikel luidt als volgt:

«*Elke oprigting of inrigting van een gebouw tot uito*
«*fening van de openbare godsdienst, binnen den afstan*
«*van twee honderd ellen van eene bestaande kerk, ve*
«*eischt in het belang der openbare orde, een onderzo*
«*omtrent de plaats van vestiging.*

«*Vóór dat de oprigting of inrigting wordt toegelate*
«*wordt daaromtrent door het gemeentebestuur beslist. De*
«*beslissing is vatbaar voor een beroep op Gedeputeer*
«*Staten, en bij bezwaar ook tegen de beslissing van dez*
«*wordt hunne uitspraak aan Onze eindbelissing onde*
«*worpen. Het besluit door Ons te nemen, na den Ra*
«*van State te hebben gehoord, wordt met redenen o*
«*kleed en openbaar gemaakt.*

«*Wanneer de oprigting of inrigting zonder verlof hee*
«*plaats gehad, wordt het gebouw gesloten.*»

Het art. 8 heeft de Heer VAN HEIDEN REINESTEIN voorg steld aldus te lezen:

«*Het klokkengelui tot viering van kerkelijke plegtigh*
den of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening
te roepen, kan in gemeenten, waar kerken van meer d
eén kerkgenootschap zijn, in het belang der openbare o
en rust door Onzen Commissaris in de provincie word
verboden.

«*Klokkengelui tot andere einden heeft geen plaats d*
met vergunning der plaatselijks politie.»

De Heer HOFFMAN heeft het navolgende amendement dit art. voorgesteld.

«*Klokkengelui tot viering van kerkelijke plegtighed*
of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening op
roepen, kan, in gemeenten, waar kerken van meer d
èèn kerkgenootschap zijn, bij het ontstaan van klagt
daarover, en indien de kerkbesturen zich onderling d
wege niet kunnen verstaan, door het hoofd van het g
meentebestuur worden verboden, behoudens beroep
gedep. Staten, en even als in het vorig artikel op On
eindbeslissing.

»Klokkengelui tot andere einden, enz.

De heer VAN HEIDEN REINESTEIN lichtte zijn amendeme toe, dat strekte om alleen het verbod van het klokkengel afhankelijk te stellen van de voorwaarde, dat de openba orde of rust er door zou verstoord worden. — De heer V DEINSE achtte het zeer noodzakelijk, om ook *»hoorngeblaa* en «*trommelslag*» te verbieden.» Wat is het toch gelukk dat Zeeland den heer VAN DEINSE, ter behartiging van 'slan belangen heeft afgevaardigd. Wat zou er anders worden va het arme vaderland? De heer VAN DEINSE nam dan moed en onvervaard, gelijk het een zoodanig volksvertegenw. betaam de taak op zich, om in dien zin een amendement vo te stellen. Hij wenschte dan ook, dat de aanhef van art. aldus gelezen werd:

»HET KLOKKENGELUI, HOORNGEBLAAS, TROMPETGESCHA TROMMELSLAG OF ANDERE GELUIDEN *tot viering van kerk lijke plegtigheden enz.«*

De heer VAN DEINSE oogstte, door een hartelijk algeme gelach de dankbaarheid in van de Vergadering, die erke telijk scheen te zijn voor de poging, die was aangewend o in deze droevige discussie een glimp van vrolijkheid te bre gen, en van het *treurspel* te maken een «*kluchtspel* Jammer slechts dat de heer V. DEINSE zijn amendement la introk; het ware toch, volgens de lezing van den heer KEMPENAER zulk een waardig *»versiersel«* geweest van »wet der bevrediging.«

De heeren VAN AKERLAKEN, VAN BOSSE, HUGENHOLTZ VAN NISPEN, verklaarden zich tegen het artikel; de be laatstgenoemden vooral toonden aan, hoe ook dit art. j aanleiding zou geven tot de verstoring van de rust, tot zaaijen van tweedragt en godsdienstige onverdraagzaam

Het amendement van den heer HOFFMAN werd alsn stemming gebragt en met 42 tegen 26 stemmen VERWO

Het amendement van den heer VAN HEIDEN werd da met 47 tegen 21 stemmen AANGENOMEN, zoodat het a van de Regering vervallen is, en dat art. nu luid volgt:

»Het klokkengelui tot viering van kerkelijke plegtig
of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening op

pen, kan in gemeenten waar kerken van meer dan één kerkgenootschap zijn, in het belang der openbare orde en rust, door Onzen Commissaris in de provincie worden verboden.

Klokkengelui tot andere einden heeft geen plaats dan met vergunning der plaatselijke policie.

Het artikel zelf werd met 42 tegen 26 stemmen AANGENOMEN, nadat er eene discussie had plaats gegrepen over de vraag, of er wel eene stemming noodig ware over het artikel, nu het aangenomen amendement het geheele artikel der Regering had doen vervallen. De VOORZITTER en de heer GODEFROI oordeelden van neen; andere leden, zooals de heeren VAN WINTERSHOVEN, VAN ECK, JESPERS, VAN HOËVELL en VAN RAPPARD betoogden, naar wij meenen te regt, dat men wel had gestemd over het *amendement*, doch geenszins over het *artikel*; en dat zij, die het artikel als amendement hadden goedgekeurd, het nogtans zeer goed als *artikel* konden afstemmen. Inderdaad hebben zich dan ook bij de stemming 5 leden minder verklaard voor het artikel, dan zich verklaard hadden vòòr het amendement.

De voortzetting der beraadslaging werd vervolgens bepaald op morgen ochtend, ten 10 ure.

In deze zitting werd ook nog voorgelezen een brief van den Min. van Oorlog, waarin deze, verklaart namens den Koning, in te trekken het aanhangige wetsontwerp op het bouwen en planten in de nabijheid van vestingwerken.

Buitenland.

ENGELAND.

Het Hof zal zes dagen in Ierland verblijven.

— De beurs is, ten gevolge van het bekomen van gunstige tijdingen uit Konstantinopel, beter gestemd dan sedert lang het geval is geweest.

— Volgens ontvangen berigt, werden ll. Zaturdag te Londen niet minder dan *zeventien* Nederlandsche bodems naar verschillende havens van Australie bevracht.

FRANKRIJK.

De keizer en de keizerin der Franschen zijn naar Dieppe vertrokken. De meeste invloed uitoefenende lieden in de staatkundige wereld hebben dit voorbeeld gevolgd, en mede Parijs verlaten. Men maakt hieruit op, dat al de vrees voor de zaak van het Oosten geweken is.

—De vraag aangaande de schaarschte der levensmiddelen blijft hier te lande nog aan de orde van den dag. In de tegenwoordige omstandigheden is men beter dan ooit in staat over de gebreken van de bestaande wetgeving der granen te oordeelen. Bijna algemeen wordt er tegen het scheelregt te velde getrokken. Verleden jaar verhinderde [illegible] de prijzen niet, en thans vooral, bij verhooging, valt het nadeel van het stelsel nog meer in 't oog. Men houdt het er dan ook voor dat, wat vroeger of later, Frankrijk dit stelsel zoowel als andere naburige landen, zal moeten opgeven.

— Verscheidene hoofd-officieren van verschillende buitenlandsche legers zijn in Frankrijk aangekomen, om de groote manoeuvres bij te wonen, welke eerlang in het kamp van Helfaut, in tegenwoordigheid des keizers zullen plaats hebben.

— Men verzekert, dat de heer Bury, de consul-generaal van Frankrijk te Amsterdam, in dezelfde hoedanigheid naar Lissabon zal worden overgeplaatst.

BELGIE.

De stad Antwerpen heeft gisteren een feest gevierd, welks luister ongemeen was, het jubilé namelijk der instelling van het gilde van Onzer Lieve Vrouwe lof, die nu 375 jaren geleden plaats vond. De geheele burgerij had zich beijverd om hare deelneming aan dit feest der patrones van hare stad aan den dag te leggen. Alle huizen waren met vlaggen, bloemen, guirlandes, vele daarvan met toepasselijke bijschriften versierd.

Het beeld der H. Maagd was onbeschrijfelijk rijk getooid; alleen de waarde der edele gesteenten welke het versierden, worden op driemaal honderdduizend francs geschat. De Kardinaal aartsbisschop van Mechelen, die de dienst op het altaar verrigtte, zag zich door 120 priesters en andere geestelijken, allen in plegtgewaad, en door eene daaraan geëvenredigde menigte koorknapen omringd. Op de trappen des troons stonden in het wit gekleede jeugdige meisjes. De leden der te Antwerpen gevestigde zanggezelschappen hieven beurtelings lofzangen aan. Nadat de zegen was uitgesproken, vervolgde de processie, aan welke ook het collegie van [illegible] deel nam, haren weg. Eene menigte vreemdelingen woonde dit jubelfeest bij.

DUITSCHLAND.

Nooit welligt is het vervoer van reizigers langs den Rijn zoo druk geweest als in dit jaar. De stoombooten zijn doorgaans alle goed gevuld, en de uitkomsten van het tegenwoordig jaar zullen voor de actie-houders zeker nog veel gunstiger zijn dan die van het vorige, welke reeds zeer voordeelig waren. In Julij alleen toch hebben de inkomsten der vereenigde Keulsch-Dusseldorpsche Maatschappij de belangrijke som van *f* 174.000 daalders opgeleverd.

VEREENIGDE STATEN.

Men verzekert, dat de voorstellen van den heer Crampton, ter zake van de visscherijen, met der daad nederkomen op een omvattend ontwerp van wederkeerigheid, volgens hetwelk de Amerikaansche en Engelsche visschers over en weder op gelijke lijn zouden gesteld worden.

De tijdingen uit Californie behelzen niets van aanbelang.

TURKIJE.

In de jongste zitting van het Britsche Lagerhuis heeft lord Palmerston, in antwoord op eene vraag van den heer Milnes, gezegd, dat naar het oordeel van de regering, het Parlement zonder eenig gevaar kon worden geschorst, daar het vraagstuk der Vorstendommen waarschijnlijk geen moeijelijkheden zou kunnen opleveren. De minister heeft het vertrouwen uitgedrukt, dat de Czaar, beseffende wat hij aan zijne eer en zijn karakter als souverein van een groot land verschuldigd was, de eerste gelegenheid de beste, na de regeling van het geschil met Turkije, zou aangrijpen, om uit de Vorstendommen te trekken.

Binnenland.

's Gravenhage, 24 Augustus.

Bij Koninklijk besluit van 19 Augustus jl. is de oprigting eener kamer van koophandel en fabrieken te Bergen-op-Zoom, bevolen. De som, waarvoor, de kiezers, ter zake van eenig bedrijf van handel of fabriekwezen, in het patentregt, op het minst moeten zijn aangeslagen, is bepaald op *f* 7; de vergaderingen tot het kiezen der leden voor de nieuwe kamer worden gehouden in de maand October en de Kamer zelve treedt in werking met den eersten December e. k., terwijl de eerste gewone aftreding van leden, bepaald is met het einde van 1850.

Z. M. heeft aan den luitenant-ter-zee van de 1ste kl. jhr. J. Westpalm van Hoorn van Burgh, adjud. van den directeur en kommandant der Marine te Vlissingen, en aan den magazijnmeester der Marine bij 's Rijks werf aldaar, W. C. Story, op verzoek, vergund het aannemen en dragen van het versiersel, den eersten van ridder der orde van den Rooden Adelaar der 4de kl. en den anderen van ridder der orde 3de klasse, hun door Z. M. den Koning van Pruissen geschonken.

Z. M. heeft benoemd tot burgemeester der gemeente Giezendam c. a. J. van Aken, en den heer C. Mol ontslagen als gezworen van den polder Baarland c. a., provincie Zeeland.

Z. M. heeft aan Gakink, voerman te Enschedé, kwijtschelding verleend eener som van *f* 15, van de bereids door hem betaalde geldboete van *f* 25, waartoe hij door het kantongeregt te Goor, onderanderen, is veroordeeld, wegens het berijden van den straatweg met een wagen, waarvan de vellingen der wielen de vereischte breedte niet hadden.

Dezer dagen heeft Z. M. de Koning eene verzameling van Landbouwwerktuigen volgens dr. Newington, aan het kabinet van Landbouwwerktuigen te Utrecht geschonken, bestaande in: een zaaiwerktuig voor trekdieren, voor zeven rijen; een dergelijk voor handgebruik, voor vijf rijen; een dito dito voor drie rijen twee handschoffels voor drie rijen; een hand-aanaardploeg, voor drie rijen; een paardeschoffel; een voetploeg; een groote mestspreider; een kleinere voor handgebruik; een pootwerktuig met raderen, voor acht rijen; een dergelijk zonder raderen voor idem.

Wij noemden in ons Verslag van de zitting der Tweede Kamer van gister, den ijverigsten verdediger der wet op de kerkgenootschappen, den Heer GODEFROI „*lid van den Hoogen Raad.*"

Dat was blijkbaar eene vergissing. De Heer GODEFROI is voor als nog, slechts „raadsheer in het geregtshof van N.-Holland."

Gister heeft de Tweede Kamer, naar wij vernemen, in comité-generaal besloten, om de notulen publiek te maken van het verhandelde in een vroeger comité over het bekende besluit dier Kamer, om na de sluiting dezer zitting geene parlementaire stukken meer aan de dagbladen af te staan. Ook de *stemming* zal te gelijker tijd worden medegedeeld.

Men wil weten, dat de heer Piepers, adsistent ingenieur bij de Hollandsche spoorweg-maatschappij door de Aken-Maastrichtsche spoorweg-maatschappij tot Directeur zou zijn benoemd.

Volgens eene telegraphische dépêche door de *N. R. C.* ontvangen, meldt men uit Triest, dat de half maandelijksche Indische overlandmail op den 22sten aldaar is aangekomen, met berigten uit Java tot 8 Julij; zij deelen geen staatkundig nieuws van belang mede.

De gemeenteraad te Amersfoort heeft na eene derde stemming, bij het lot benoemd de Heer E. J. van Gorkum, litt. hum. doctor, te Utrecht, tot conrector aan de Latijnsche school en tot lector in de wis- en aardrijkskunde, de Heer J. Borst, stads Fransche schoolhouder te Amersfoort.

Op den 21sten werd de eerste Zondag in het kamp bij Zeist met veel plegtigheid gevierd, de Gereformeerden hielden de godsdienstoefening in de nabijheid van den in de vlakte daargestelden en overdekten predikstoel en vormden drie zijden van een carré, terwijl de vierde zijde werd aangevuld door de muziek van het regement grenadiers en jagers. Op eenigen afstand waren de Catholieken met divisien en gesloten kolonnen zamengetrokken voor de daartoe ingerigte kapel, alwaar eene mis gehouden werd. Ten twaalf ure werd er eene parade gehouden bij fraai weder en onder toeloop van eene massa aanschouwers.

< Uit BAARDWIJK schrijft men ons, van gisteren: Heden morgen ten 8 ure kwam uit het N. Westen eene zware onweersbui opdagen die weldra zulk eene duisternis te weeg bragt, dat een ieder genoodzaakt was zijne werkzaamheden te staken. Na een' fellen wind uit het Z. Westen, welke Westwaarts en daarna N. Westwaarts draaide, viel er een weinig regen, die weldra werd opgevolgd door eenen hagelslag die alle verbeelding te boven gaat; ja, men spreekt van hagelsteenen van 1 tot 3 onsen zwaar, de grootte en den vorm hebbende van druiventrossen. Er zijn te Besoijen, Waalwijk, Baardwijk en Drunen bijna geene huizen, welker ramen zich aan de N. of W. zijden bevonden, of de meeste glazen zijn aan stuk, vooral is dit te Waalwijk het geval. De dakpannen zijn in menigte verbrijzeld, zelfs zijn er steenen door vele rieten daken geslagen. De boekweit die nog geheel te velde staat, heeft veel geleden, men zegt dat deze op vele plaatsen verpletterd is. In deze ramp hebben gedeeld, een groot deel van het land van Altena, Capelle, Sprang, Loonopzand en andere plaatsen, doch voornamelijk Kaatsheuvel.

§ Onze correspondent uit BREDA doet ons de volgende mededeeling:

Heden morgen, Dingsdag, omstreeks acht ure, barstte boven onze stad een zwaar onweder los, vergezeld van stortregens en een' hevigen hagelslag, die in weinige minuten duizende glazen van woningen en openbare gebouwen vernielde, en vele andere schade aan huizen en in tuinen en hoven aanrigtte. Dat onweder ging gepaard met eene zoodanige duisternis, dat het lezen uiterst moeijelijk werd, en men genoodzaakt was zijne bezigheden gedurende eenige oogenblikken te staken. Een aanhoudend gerommel in de lucht deed dan ook eene zware hagelbui vermoeden, die weldra zoo hevig nederstortte, dat de geheele stad voor een oogenblik, als het ware in een wintergezigt herschapen scheen. Geen enkel gebouw, of het heeft in meerdere of mindere mate geleden en verscheidene vogels zijn, doodelijk getroffen, in de straten gevonden. De hagelsteenen waren van buitengewone grootte; men heeft er gezien ter lengte en dikte van hoendereijeren en nog van grooter, meer ongewonen vorm, gelijk aan stukken ijs, die aan elkander gevroren waren, en mag men de berigten gelooven, die ons van het nabij gelegen dorp Ginneken zijn medegedeeld, dan moeten er aldaar gevallen zijn ter grootte van ganzeneijeren, die, in de schaal gelegd, meer dan een half Nederlandsch pond wogen. De schade in die gemeente en andere omstreken der stad aangerigt, moet dan ook ontzettend wezen; van beide kerken en de meeste huizen moeten genoegzaam al de glazen zijn verbrijzeld, zelfs moeten onderscheidene daken aanmerkelijk beschadigd, en de te veldstaande boekweit en de boomvruchten op verschillende plaatsen ten eenemale zijn vernield. Van andere ongelukken heeft men echter nog niets vernomen, en wat onze stad betreft moeten we ons gelukkig achten, dat het onweder van geen sterke wind vergezeld was, daar anders de schade, die nu toch reeds op duizenden kan worden geschat, niet zou zijn te berekenen geweest. Men ziet intusschen met kommer nog nadere berigten van elders te gemoet.

□ Uit Drunen meldt men ons, van den 23sten: Heden morgen ten half acht ure werd de lucht alhier zoo donker, dat men zich genoodzaakt zag, het werk te staken en in de woningen het licht op te steken; een verschrikkelijk weder kwam uit het westen opzetten; een aanhoudend gesuis en gerommel deed zich in de lucht hooren tot dat eindelijk een ontzettende hagelbui boven deze gemeente losbarstte.

Schrik en ontsteltenis waren middelerwijl op aller gelaat zigtbaar.

De hagelsteenen, of liever de ijsklompen hadden gemiddeld de grootte van een hoenderei en wogen een half ned. pond.

Ik schroom bijna het volgende hier te melden, want had ik het niet bij eigen waarneming, ook ik zoude er de waarheid van betwijfelen: *één*, uit vele stukken aan elkander gevrozen ijsklomp, viel bij een mijner buren door het rieten dak, die bij onderzoek bleek eene door-

snede te hebben van 1½ palm en wegende 7 n. p.

Mogte ik het bij de vermelding dezer bijzonderheden kunnen laten! Maar nu de schade van de duizende verbrijzelde glasruiten en dakpannen; van de groote beschadiging aan de voorwerpen, welke zich binnen 's huis bevinden zal ik niet gewagen, de oogst toch trok, in de eerste plaats aller aandacht. Alles wat zich daarvan buiten bevindt is verwoest.

Had ik het genoegen, in het u medegedeelde overzigt over de veldgewassen in deze streken, te kunnen vermelden dat de boekweit zich zoo goed als geheel van den hagelslag van 8 Julij had hersteld, ook thans is dat gewas, even als hetgeen op de omgeploegde akkers op nieuw bezaaid was, geheel verwoest, zoodat de hoop op eenen goeden oogst van dat alles vervlogen is.

Vele in de weide zijnde beesten, hebben belangrijke wonden bekomen en zijn geheel met bloed overdekt. Doode vogels worden in menigte gevonden.

De moed is den landman geheel ontzonken; hetgeen men te gereder zal bevroeden indien men weet dat dit nu de derde maal, in het tijdvak van één jaar is, dat hem de vruchten van zijnen noesten vlijt door gelijksoortige ramp ontnomen werd.

---

[*] Onze Correspondent uit 's Bosch meldt ons het volgende (23 Aug.) Gister had ter gelegenheid van de inwijding der nieuwe schietbaan door het gunstig bekende koninklijk scherpschutters-gilde onder de zinspreuk „*Ter bevordering van Neerlands Weerbaarheid*," op den Boterweg te Hintham even buiten de stad een waar volksfeest plaats; het dingen naar de vier uitgeloofde prijzen door een 50tal schutters en de hoornmuzijk van het 4e Regiment Infanterie alhier in garnizoen, hadden eene groote menigte volks uitgelokt, dat gedurende den wedstrijd door de aangename liederen van *Erato* opgevrolijkt, bovendien in het donker van den avond door een vuurwerk werd verrast, waarvan echter verscheidene ontbrandingen niet met gunstigen uitslag bekroond werden. Tot laat in den avond heeft het feest in vreugde zonder eenige verstoring der orde voortgeduurd. Heden morgen bij het ontvangen der *Grondwet* werden echter de aangename herinneringen van gister avond verdrongen door de noodlottige tijding, dat het door Groen geamendeerde art. 1 van de wet tegen de kerkgenootschappen was aangenomen. De bestaande spanning wint daardoor nieuw voedsel, omdat men zich al meer en meer overtuigt, dat de comedie tusschen het ministerie en Groen gespeeld wordende, moet leiden tot verdrukking alleen der katholieken. Hoe gretig sloot zich Mr. Donker-Curtius bij Groen aan, doch dit werd hier algemeen verwacht.

— Heden ochtend ongeveer ten acht ure, werden de inwoners dezer stad zeer verontrust, naardien zaamgepakte zwarte wolken, door een noordwesten wind aangevoerd, en vergezeld van een buitengewoon geraas in het luchtruim, alle voorteekenen, die aan den hagel deden denken, welke de vorige maand op zoovele plaatsen, maar vooral in deze stad, groote verwoestingen heeft aangerigt, zich boven onze stad verhieven. In een oogenblik waren dan ook vele vensters en deuren gesloten, gelukkig echter dreef de bui voorbij, zonder dat er eenige hagelkorrels bemerkt werden. Eenige uren later hoorde men, dat zich in de *Langstraat* de bui had ontlast en dat er hagelsteenen gevallen waren ter grootte van duiveneijeren, doch gelukkig niet digt bij elkander. De Hollandsche post heeft gedurende den rid drie gaten in de kap van de postkar bekomen; hij heeft een hagelsteen medegebragt van Nieuwkuijk (1½ uur van 's Bosch) welke men op het postkantoor op de bascule heeft gewogen, die toen nog dertien wigtjes zwaar was.

⁂ Een ander onzer correspondenten meldt ons uit 's Hertogenbosch; 23 Augustus. In deze provincie zal in eene lang bestaande behoefte weldra voorzien worden. Er zal namelijk een fonds voor weduwen en weezen van onderwijzers in dit gewest worden opgerigt. De deelneming als ook de klasse, waarin men verkiest te deelen blijft geheel vrij. Het staat onder toezigt der Provinciale commissie van onderwijs. Onder andere gunstige bepalingen, komt naar wij vernemen voor, dat de weezen door den onderwijzer van de plaats hunner inwoning om niet zullen onderrigt ontvangen, en van schoolbehoeften voorzien worden. In plaatsen, waar meer dan een onderwijzer gevestigd is, zal de schoolopziener bepalen, door wien het bedoelde onderrigt zal verstrekt worden.

— Terugkomende op ons vorig berigt omtrent de ontworpen gazverlichting dezer stad, in het nommer van heden opgenomen, is het ons aangenaam te kunnen berigten, en zal het de meeste ingezetenen van 's Hertogenbosch welgevallig zijn te vernemen, dat er nu bepaaldelijk onderhandelingen zijn aanknoopt om de gazfabrijk op te rigten in den moestuin, door het bestuur der godshuizen en der algemeene armen verpacht aan den warmoezier van de Ven, en gelegen tusschen de loodpletterij van den heer van der Voordt en de huizing van den heer Zimmerman, aan den noordelijken zijvleugel der Zuid-Willemsvaart. Hoogst waarschijnlijk zal dit plan, naar wij kunnen verzekeren, weldra verwezenlijkt worden.

☞ Onze Correspondent uit Tilburg meldt ons het navolgende:

Sedert meer dan 100 jaren, althans sedert onheugelijke tijden, bestaat bij eene alhier gevestigde broederschap de gewoonte, om op het feest van O. L. Vrouw, eene bedevaart naar de Pruissische Kevelaar, te doen, om aldaar met vele geloovigen uit Pruissen, Belgie en de N. D. Landen dat feest te vieren. De gewoonte bestaat, dat alle gewijde voorwerpen het zij van goud en zilver, vaandels, enz. bij de terugkomst op Nederlandsch gebied worden ingepakt, ten einde tot generlei stoornis aanleiding te geven. Laatstleden week keerde de processie aldus terug, toen alle voorwerpen plotseling door de Rijks-ambtenaren te Vierlingsbeek werden in beslag genomen en onder behoorlijke bedekking naar het grenskantoor te Boxmeer zijn overgebragt. Het mogt echter den weleerw. heer V. E. gelukken, na lang oponthoud en nadat alles behoorlijk was getaxeerd, om onder behoorlijke borgstelling, naar wij meenen van *f* 650.—, waarvoor zich een notabel ingezeten van Boxmeer wel wilde verpligten, te worden ontslagen.

Wij willen gaarne toegeven, dat deze aanhaling wettig was en dat alle ambtenaren, welligt sedert meer dan 100 jaren hun pligt verzuimd hebben, maar dan kunnen wij toch geenzins onopgemerkt laten, dat het tijdstip om dit verzuim te herstellen al zeer ongelukkig gekozen is, nu men in Limburg juist over kerkelijke geschillen zoo zeer gespannen is. Dergelijke misslagen kunnen de bestaande ongunstige stemming slechts verhoogen.

Ingezonden Stukken.

Mijnheer de Redacteur!

Door het afsluiten van den grooten weg, die van de Boschbrug langs het korte Voorhout naar het Tournooiveld leidt, wordt door menigeen de noodzakelijkheid ingezien der demping van de Heerengracht en de daarmede verbondene Fluweelen Burgwal. Reeds in 1847 was dit ontwerp door den gemeenteraad goedgekeurd, en de toebereidselen hiertoe waren reeds gemaakt, toen het uitbarsten der revolutie in 1848, die bijna alle dusdanige ondernemingen deed staken, ook oorzaak was, dat het ontwerp tot demping dier grachten vergeten werd. Thans echter, bij de bovengemelde afsluiting ziet men het verkeerde van dit uitstel in, en er bestaat meer dan eene reden tot een vernieuwd plan van demping. Van de boschzijde heeft de residentie slechts ééne goede, ruime entrée, over de groote boschbrug, en dit is inderdaad een groot ongerief vooral voor den in- en uitvoer van goederen, die aan accijnsen onderworpen zijn, daar volgens de wetten daaromtrent allen uitvoer, om restitutie te erlangen, moet geschieden, langs het Bezuidenhout en men, om daar te komen, niet dan hooge en voor zwaar beladen voertuigen zelfs gevaarlijke bruggen heeft, en nu geloofe de steller dezes, dat ieder die met de localiteit bekend is, bejammert, dat daar, waar eene uitmuntende plaatselijke gelegenheid zich aanbiedt om eene goede entrée te verkrijgen, die voor den binnenlandschen handel van onberekenbaar belang is, men zulks achterwege laat om eene nietige somme gelds te sparen. Daarenboven zoude men een gedeelte der stad, dat nu met kleine, onaanzienlijke huisjes, die slechts door de *Koediefstraat* uitgang hebben, bij eene demping van den burgwal, kunnen herscheppen in goede, ruime heerenhuizen, waar in dit gedeelte der stad digt bij het bosch veel voordeel van te trekken zou zijn, en daardoor tevens het vorstelijk 's Gravenhage van deze zijde veel verfraaid zou worden. Misschien zal men tegenwerpen dat deze grachten onmisbaar zijn voor den afloop van het riool water, doch hierin zou men door een groot ruim riool gemakkelijk kunnen voorzien. De demping dezer beide grachten is dus niet slechts eene behoefte, maar ook als zeer wenschelijk te beschouwen.

Mijnheer de Redacteur!

Met veel bevreemding heb ik de inlichtingen gelezen, welke in de zittingen der 2de Kamer van 18 en 19 Augustus door den heer Forstner van Dambenoy, Minister van Oorlog, zijn gegeven aangaande zijne houding gedurende de ministriële crisis in April ll. Men zou daaruit moeten opmaken, dat de heer Forstner het stelsel zijner toenmalige ambtgenooten in de zaak der Catholieke hierarchie, niet was toegedaan en zich slechts bij hen gevoegd heeft, gedreven door een te streng opgevat begrip van ministriële solidariteit.

Bevreemding moest deze uitlegging van het gedrag van den heer Forstner baren, vermits het van algemeene bekendheid is, zoo als trouwens ook staat opgeteekend in de *Bladzijden voor Neêrlands geschiedenis* van 1853 (Amsterdam bij A. de Jager) blz. 39, dat de heer Forstner op zich genomen heeft eene zending naar Amsterdam, *ten einde door zijn persoonlijken invloed, den Koning tot de zienswijze van zijn ministerie te trachten* over te halen. Hoe laat het zich nu verklaren, dat, indien in het ministerie één dissentierend lid ware geweest, men juist dat lid tot zulk eene hoogstgewigtige taak hadde gekozen?

Ik meen dat deze omstandigheid, die, ik herhaal h... algemeen bekend is, niet mag worden voorbijgezien,... dien de heer Forstner het nogmaals mogt beproeven ... tegenwoordigheid in dit ministerie te regtvaardigen.

A. — Z.

Advertentiën.

NAAR CURAÇAO,

Ligt te **ROTTERDAM** in lading, *spoedig te vertrekken*: het Gezinkt Scho... ner Kofschip ***RIGA***, Kapitein BRUINS, voor Goederen en Passagiers. Te bevrag... bij den Reeder H. VAN RIJCKEVORSEL, en bij Cargadoors KUYPER, VAN DAM en SMEER.

(72)

Bij JOH. NOMAN en ZOON te Zalt-bommel is ... de pers gekomen en alom te bekomen:

HET TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIE,

DOOR

Dr. W. R. VAN HOËVELL.

15 Jaargang voor 1853.

Maandelijks verschijnt hiervan eene aflevering in roijaal fo... maat met plaat. De jaargang met platen, kaarten en portr... ten. *f* 13.0...

Bedenkingen

OP HET WERKJE

EENE WAARSCHUWENDE STEM

UIT DE

BINNENLANDEN VAN JAVA.

DE TOEKOMSTIGE WIJZE

VAN

BEHEER EN VERANTWOORDING

DER

GELDMIDDELEN

IN

Nederlandsch Indië,

ingevolge artikel 60 der Grondwet, beschouwd in ... band tot hetgeen daaromtrent is verordend in onze en in eenige vreemde koloniën,

DOOR

D. C. STEYN PARVÉ.

(73)

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 24 Augustus 1853.

Nederland.	Pct.		**Rusland.**	Pct.	
Ned.W.Schuld.	2½	63⁵/₈ ³/₈ ⁵/₈	*Hope* 1798/1816	5	109¼ ¼
Dito Certificat..	3	76⁵/₈	Dito 1828/1829	5	108¼
Dito Dito ..	4	95¾	Cert.1831/1838	5	98¾
O. I. Leening..	4	95⁷/₁₆	Dito Dito	4½	
Amort. Syndic.	3½		Dito *Hope* . . .	4	
Hand.-Maats. .	4½		Dito *Stieglitz* .	4	92¾
Belgie.			Dito dito 5e Ser.	4	
Certificaten. . .	2½		Inschr. Assig. .	6	
D° *Rothschild* .	2½	53⅛	Certific. dito. .	6	74¹⁵/₁₆ ...
Frankrijk.					
Obligatiën . . .	3		**Polen.**		
Spanje.					
Nieuwe	1	23⁷/₁₆	Obligatiën . . .	4	
Dito Buitenl. .	3		**Oostenrijk.**		
D°.Binnenl.⁶/m.	3	43⁷/₁₆ ¼			
Bew. Sp. Com.		6¹¹/₁₆	Metalliek . . .	5	82¹⁵/₁₆ ⁷/...
Amort. Schuld..		5³/₁₆	Dito bet. Amst.	5	95⁵/₁₆ ...
Portugal.			Dito letter B. .	5	95⁵/₁₆ ⁷/₁₆
Londen	3	41 ¾ ⅞	Dito 1847 . . .	2½	43
Dito uitgesteld.	4	18⅛	Dito 1851/1852	2½	42¹⁵/₁₆

Polen loten fl 250 162½; Braz.. bij Roths. p. s. ... 5 pct. 98¾; Mexic., te Londen 3 pct. 26⅛; dito Onb. ... Gren. Onb. 22½, $\frac{9}{16}$; dito Uitg. 9$\frac{15}{16}$, 10⅛; Ecuador ...

Bij geringen omzet hebben Hollandsche noch vreemde effe... noemenswaardig gevariëerd; de stemming was algemeen fla... met uitzondering van Port. welke hooger gezocht waren.

LONDEN, Dingsdag 23 Augustus. Consols op tijd ... Mexico N. 3 pct. 27; Grenada 2 pct. 23¾, dito Uitg. ... Peru 4½ 85⅜, Spanje 1 pct. 23⅜, Certificaten 6⅝, ... 5¼, Portug. 4 pct. 45½, Venezuela 2 pct. 37¾, dito ... 1 pct. 16½.

PARIJS, Dingsdag 23 August. Fr. 4½ pct. op tijd ... dito 3 pct. op t. 80.60; Sp. Binn. 3 pct. 46⅛; Sp. ... 23¼; Belgie 4½ pct. 98⅝; Rusl. 4½ pct. 100; N. Metal... 98; Piemont 97.75.

Bij JOH. NOMAN EN ZOON, te 's Graven...